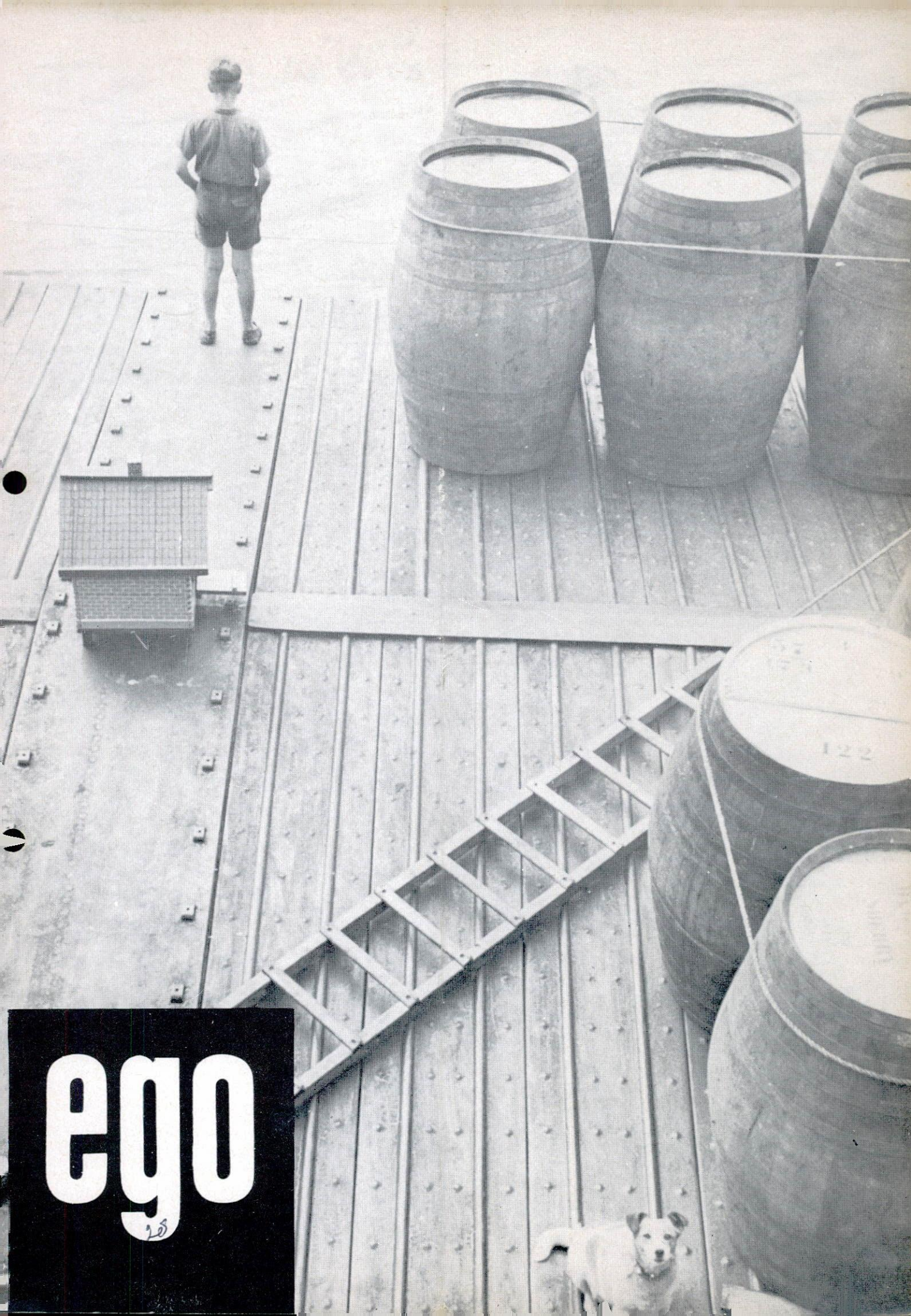

ego

De verklaring

Zoals te verwachten was heeft het feit dat militairen een verklaring moeten inleveren alvorens aan de geestelijke verzorging van het Humanistisch Verbond te kunnen deelnemen, nogal wat aandacht getrokken. Natuurlijk in de eerste plaats bij de militairen en hun ouders zelf, daarnaast ook in de kringen van de geestelijke verzorgers.

Zo is er op het ogenblik, uitgegeven door het Vicariaat van de Krijgsmacht in de serie Documentatie en Informatie voor de Aalmoezeniers, een voorlichtingsboekje over de humanistische geestelijke verzorging in de krijgsmacht. In dit boekje wordt gesteld dat de hoofdraadsman van het Humanistisch Verbond, tevens redacteur van dit blad, ten onrechte de vertegenwoordigers van de kerken in de zgn. commissie-Stokman ervan beschuldigt dat door hun toedoen die verklaring in het leven is geroepen.

Dat is een interessant punt, maar het leent zich er niet voor om in een kort redactioneel artikel behandeld te worden. Wij beloven graag om er na de vakantie, in het septembernummer dus, op terug te komen en duidelijk te maken waarom wij inderdaad menen dat door toedoen van de vertegenwoordigers der kerken de verklaring is tot stand gekomen.

Om reeds bij voorbaat misverstand te voorkomen: wij dragen genoemde vertegenwoordigers en hun kerken daarom geen wrok na, maar wel voelen wij de verklaring als een onrechtvaardigheid en zijn we ervan overtuigd dat deze door velen als een discriminatie zal worden aangevoeld.

En daarover nú dan enkele woorden:

Wij begrijpen dat velen in buitenkerkelijk en ongodsdienstig Nederland door deze verklaring bijzonder pijnlijk zijn getroffen. Immers de situatie is daardoor nu zo geworden dat b.v. een minderjarige jongeman uit een ongodsdienstig milieu zonder enige verklaring naar een godsdienstig geestelijk verzorger kan gaan, maar dat hij als hij naar een humanistische, ongodsdienstige verzorger wil, eerst een verklaring van thuis moet meebrengen.

Dat is, men neme het mij maar niet kwalijk, op zijn zachtst uitgedrukt, een bijzonder vreemde situatie. Het kan niet anders of dit wordt door velen als een discriminatie aangevoeld.

Ik heb al eerder verklaard dat de minister dit zeker niet als een discriminatie heeft bedoeld. Op de houding van de kerken kom ik dus na de vakantie terug.

Er dreigen nu echter als gevolg van deze verklaring twee bedenkelijke dingen te ontstaan:

1. De onbekendheid met het feit dat men deze verklaring moet inleveren, dreigt voor velen de mogelijkheid om aan de humanistische geestelijke verzorging deel te nemen voorbij te doen gaan. Wij vestigen er hier dus nog eens de aandacht op! Wie per september a.s. aan de humanistische geestelijke verzorging wil deelnemen, zorg er nu reeds voor de verklaring bij zijn administratie in te leveren!

Men vindt deze verklaringen weer op blz. 11 van dit nummer van EGO. Maak er gebruik van en vertel het verder!

2. De ergernis over het feit van deze verklaring heeft, naar ik hoorde, een enkeling ertoe gebracht, dan maar liever af te zien van de humanistische geestelijke verzorging. Dat is natuurlijk wel bijzonder inconsequent. Wie de verklaring wil zien verdwijnen, en dat is ook onze wens, helpe mee om de humanistische geestelijke verzorging te doen slagen. Men kan er zeker van zijn dat dat de vlugste en zekerste weg is om die verklaring uit de wereld te helpen.

Ik doe bij dezen als hoofdraadsman van de humanistische geestelijke verzorging in de strijdkrachten nog eens een beroep op alle militairen die gediend zijn van deze verzorging.

Help u zelf en ons door ten spoedigste de getekende verklaring bij de administratie van uw onderdeel in te leveren!

H. LIPS

ego

Maandblad van de humanistische
geestelijke verzorging voor militairen

No. 28 augustus 1964
3de jaargang

Redacteur: H. Lips, Hoofdraadsman

Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Hoofdstraat 84, Drie-
bergen
telefoon 03438 — 2878

Vaste medewerkers:

Mw. A. C. W. B. v. d. Hage-Rens
Jan Brouwer
Ton Hartsuiker
R. Jans
R. v. Kamp
Henk J. Meier
G. Schuurman
B. Vuysje
Dick Zaal

Abonnementsprijs: f 5,— per jaar
Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Bij de voorplaat:

Grote tonnen op een schip. En toch, hoeveel plaats die tonnen ook vragen, wist fotograaf Leonard Freed in dit beeld de ruimte van het water te suggereren. De ruimte die ook wij in deze vakantiemaanden zoeken.

Adèle Bloemendaal: na cabaret toneel

Ruim zes jaar geleden kwam de raschte Amsterdamse Adèle Bloemendaal terug uit de Verenigde Staten, waar zij vier jaar had gewoond. In Los Angeles. Toen ze zich weer vestigde in Amsterdam, stond het voor haar nog helemaal niet vast wat ze zou gaan doen. Dat het cabaret werd, was dan ook meer een impulsieve (late) keuze dan dat ze zich al jaren bewust had beziggehouden met mogelijkheden in deze richting. 'In mijn jeugd is het nooit in mij opgekomen op de planken te gaan staan. Nee, ik ben niet zo'n iemand, bij wie al vroeg vaststond "die gaat naar het cabaret of die is voorbestemd voor ballet." Geen sprake van.'

Nu, op haar eenendertigste jaar, is ze in ieder geval zover van haar zelf te kunnen zeggen dat cabaret geen foutieve keuze is geweest. Meermalen heeft ze dat bewezen: bij het koffietheater in 'Tingel-Tangel', bij Max Tailleur in 'De Doofpot', bij de jonge cabaretgroep 'Lurelei' en bij Sieto Hoving. Maar het bleef niet alleen bij cabaret, er kwam televisiewerk bij (drie shows bij Albert Mol en zeven shows bij Rijk de Gooijer onder de titel 'Kijk die Rijk') wat geschnabbel en ook wat tijdelijke werkloosheid.

Adèle Bloemendaal gaat het het volgende seizoen zelfs op het toneel proberen. Zij is onlangs namelijk gecontracteerd door 'Ensemble', waar zij de rol zal spelen van Marceline in Beaumarchais' 'De bruiloft van Figaro' en vervolgens zal optreden in Joan Littlewoods antimilitaristische musical 'Oh what a lovely war'.

'Het lijkt er langzamerhand op dat ik alles grijp wat ik kan krijgen en dat is eigenlijk ook wel zo. Waar dat aan ligt? Wellicht aan mijn geaardheid. 't Is zo moeilijk te zeggen, he? Ik ben niet de figuur die planmatig aan zijn toekomst bouwt. Dat zou ik gewoon niet kunnen. Daarom kan ik nu nog met geen mogelijkheid zeggen wat het uiteindelijk wordt: cabaret, toneel of televisie. Vooral het komende seizoen bij de toneelgroep "Ensemble" is een groot vraagteken voor mij. 't Kan best dat ik met de twee rollen, die ik heb geaccepteerd, te veel hooi op mijn vork neem. Sterker nog: dat ik er totaal niet geschikt voor ben.'

Na een korte stilte, waarin ze nadenkend met haar vingers speelt, zegt ze langzaam, fel: 'Eigenlijk is het ook verkeerd dat ik zo maar ineens twee belangrijke rollen te spelen krijg, terwijl ik nog nooit eerder voor vast bij een toneelgezelschap heb gezeten. Ze geven soms veel te vlot iemand een kans. 't Is een enorm probleem voor mij geweest of ik ja dan nee de rollen zou accepteren. Aan de ene kant weet je hoe gevaarlijk het is zonder een behoorlijke basis — ik heb immers geen toneelschool gedaan — pardoes te gaan

acteren, maar aan de andere kant móét je wel. Om je broodje. 't Is verdomd hard.'

Adèle Bloemendaal heeft een vrij donkere stem, een tikje gesluierd, warm. Ze articuleert erg zorgvuldig. Opvallend is haar diepe, ronde rol-'r'. Ze kan rond haar volle lippen een soepel lachje plooien, dat zich snel voortplant, over het hele gezicht. Meestal echter drukken haar grijsblauwe ogen een lichtelijk vermoeide bedachtzaamheid uit.

Centrale figuur

Het komende seizoen staat haar nog meer te wachten: een aantal televisieshows waarin zij de centrale figuur moet zijn. 'De ideeën hiervoor moeten van mij komen. Hoe ik het ga inkleiden, weet ik absoluut nog niet, maar het zal wel loslopen. Het liefst heb ik dat het zó wordt dat iedereen er plezier aan kan beleven. Het mag beslist geen platte lol worden; evengoed mag het geen humor zijn waar uitsluitend de happy few van genieten. Ergens moet ik dus een middenweg vinden. Ik kan me er natuurlijk nooit mee vergelijken, maar als je mensen als Charlie Chaplin of Peter Sellers of Danny Kaye neemt: die zijn zo groots in hun humor dat ze wie dan ook weten te bereiken. Of het nou de professor of de melkboer is... dát is het, dáárom zijn ze juist zo groots.'

ADELE BLOEMENDAAL... niet planmatig...

In de TV-shows zal Adèle Bloemendaal waarschijnlijk ook liedjes zingen. Voor haar overigens niets nieuws, want ze heeft wat dat betreft al lang bewezen kwaliteiten te hebben.

'Een zangstem heb ik helemaal niet. Dat is voor mij ook niet belangrijk. Gekke, speelse liedjes liggen mij het best en graag ook een beetje frivol. De mimiek en het brengen van de tekst staan op de eerste plaats. Dat er zangtechnisch een en ander aan ontbreekt is dan van geen belang meer.'

Voor Adèle Bloemendaal maakt het geen verschil uit of ze voor de TV-camera optreedt of in het openbaar. Ze vindt het allebei even fijn, allebei heeft het zijn aparte charme. 'Dat is lang niet bij iedereen zo. Ik geloof zelfs dat de meesten liever voor een zaal optreden. Ze hebben direct contact met het publiek nodig om tot volle ontplooiing te komen. Ik ben kippig. Zonder bril zie ik niet verder dan drie meter. Van het publiek zie ik dus so wie so niets. Ik moet het publiek voelen. Voor de camera ben je volkomen op je zelf aangewezen. Het vereist een enorme concentratie. Maar dat keiharde, geconcentreerde werken trekt me even sterk aan als het misschien wat meer ontspannen, meer "open" spelen voor een zaal.'

STEVEN KEY

Muziek uit Synanon

Verslaving aan verdovende middelen kan op verschillende manieren bestreden worden. Men kan de dope addicts in de gevangenis zetten, men kan ze dwingen in een ziekenhuis een ontweningskuur te ondergaan, en op de lange baan kan men trachten de sociale misstanden waardoor mensen in de verslaving gedreven worden, op te heffen.

Dat de eerste methode weinig succes oplevert, zal duidelijk zijn. Men geneest geen zieke mensen door ze als misdadigers te behandelen. Ook de tweede remedie is echter lang niet altijd effectief. Een aanzienlijk deel van de mensen die als genezen het ziekenhuis verlaten, vallen binnen een paar maanden weer terug in de verslaving. Ze waren dan meestal geestelijk nog niet opgewassen tegen de eisen die de maatschappij aan hen stelde. Verbetering van de sociale omstandigheden is zo'n langzaam proces, dat daarvan voor de naaste toekomst nog maar weinig te verwachten valt.

Het ligt dan ook voor de hand dat er voortdurend naar nieuwe benaderingen van het dope-probleem wordt gezocht. Eén instelling, het Californische *Synanon Huis*, heeft sinds 1958 op kleine schaal indrukwekkende resultaten geboekt.

De stichter Charles Dederich, een ex-alcoholist, leidt Synanon met krachtige

hand. Volgens hem is het niet voldoende om de patiënten van hun fysieke verslaving af te helpen. Hun hele levenspatroon moet veranderen, zodat ze een duidelijk doel hebben om voor te leven. Het Synanon-programma bestaat uit drie fases, die samen minstens twee jaar duren. In het begin blijft de ex-verslaafde voortdurend in het Synanon Huis. Wanneer hij sterk genoeg geacht wordt, mag hij in het tweede stadium een baan buiten Synanon aannemen, terwijl hij er wel blijft wonen. Ten slotte kan hij ook buiten Synanon gaan wonen, maar moet hij nog elke ochtend instructies komen halen.

Vrijwillig

Dit hele programma is gebaseerd op vrijwilligheid; iedereen kan Synanon op elk ogenblik tijdelijk of voorgoed verlaten. Dederich gaat er namelijk van uit dat een verslaafde alleen genezen kan worden, wanneer de wil daartoe aanwezig is. Een belangrijke factor is verder het contact tussen de bewoners onderling. Zonder sentimentaliteit, met bijna onbehouwen openhartigheid, bespreken de ex-verslaafden hun problemen met elkaar.

Er zijn op het ogenblik, naast het hoofdkwartier in Santa Monica, afdelingen in San Diego (Californië), Reno

(Nevada) en Westport (Connecticut). Het Synanon-werk breidt zich nog steeds met kracht uit, ondanks de onbegrijpelijke tegenstand die soms van autoriteiten ondervonden wordt. Zo bracht Dederich enige tijd door in de gevangenis van Santa Monica, omdat hij een huisvestingsverordening had overtreden.

De publiciteit die Synanon de laatste jaren kreeg, leidde er gelukkig toe dat de stichting financiële steun ontving van particulieren, zodat naar een nieuwe, ruimere behuizing buiten de stadsgrenzen van Santa Monica gezocht kon worden voor de honderd vijftig mensen die in het Synanon-hoofdkwartier bezig zijn zich zelf te genezen.

Er wonen in Synanon ook enkele jazzmusici; sommigen hadden al voor ze er kwamen in het vak gezeten, anderen begonnen pas tijdens hun verblijf daar met serieuze muziekstudie. In 1961 werd er van het huisorkest een LP opgenomen, 'Sounds of Synanon' (Pacific Jazz PJ-48), die onlangs in Nederland werd uitgebracht.

Deze plaat rekent wel radicaal af met het fabeltje dat (al dan niet overwonnen) verslaving zou leiden tot fascinerend, diep doorleefd spel. De zeven Synanonmusici maken vriendelijke, goed ingestudeerde, maar weinig boeiende muziek, hoofdzakelijk geïnspireerd op blanke West-Coast-stijl van tien jaar geleden.

De muzikale leider, pianist Arnold Ross, is de enige die voor zijn komst naar Synanon al enige bekendheid had. Hij speelde enige tijd bij Jazz at the Philharmonic en werkte als bandleider voor onder meer Billy Eckstine en Lena Horne. In zijn soli demonstreert hij nog steeds een solide vakmanschap, maar zijn spel is te weinig persoonlijk om de aandacht lang vast te kunnen houden.

De enige solist van formaat is gitarist Joe Pass, die voor zijn Synanon-periode als beroepsmusicus maar heel weinig bereikte. Sinds de opname van deze plaat is zijn ster echter bijzonder snel gegaan. Hij is nu een van de vaste solisten in Gerald Wilsons studio big band, en werkt regelmatig met niet-Synanonners in Californische jazzclubs.

Hij is niet iemand die zijn publiek met groot technisch krachtsvertoon tracht te overdonderen. Zijn soli zijn subtiel, onberispelijk afgewerkt en gemakkelijk te volgen. Pass bewijst dat het mogelijk is swingende gitaarmuziek te maken die geheel los staat van de heftige rhythm-and-blues-traditie.

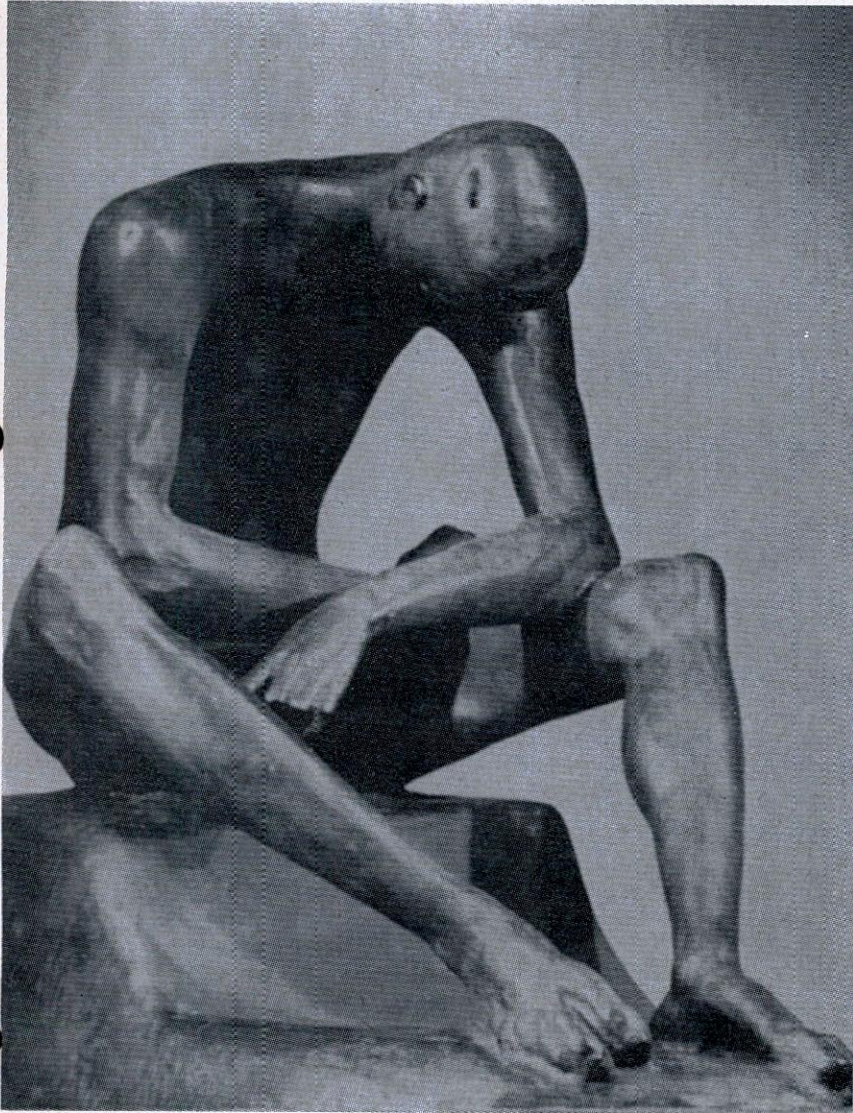
De andere musici komen helaas nauwelijks boven de middelmaat uit. Trompettist Dave Allan doet sterk aan Chet Baker in zijn beginperiode denken. De baritonhoornist, de bassist en de drummer hebben nog maar weinig jazzervaring, terwijl de bongobespeler er, zoals vaak, niet in slaagt zijn aanwezigheid te rechtvaardigen.

BERT VUYSJE

CHET BAKER ... voorbeeld voor Allan ...

Eerlijk voor God

Het boekje 'Eerlijk voor God' van de Engelse bisschop dr. John A. T. Robinson is een theologische best-seller geworden. In Engeland waren er in januari van dit jaar reeds 350.000 exemplaren van verkocht, in Nederland in vier maanden 70.000. Men kan dus rustig stellen dat het boekje is ingeslagen, terwijl de discussie over wat Robinson heeft te zeggen, nog steeds in volle gang is.

Ongetwijfeld combineert het boekje van Robinson op theologisch gebied twee zeldzame eigenschappen. Het heeft t.a.v. van theologische vraagstukken iets te zeggen dat de mensen van deze tijd aanspreekt én hij weet het zo te zeggen dat het voor de gevormde leek verstaanbaar is. Het is waarschijnlijk deze combinatie van eigenschappen die het boekje zo'n grote populariteit heeft bezorgd.

Wij menen dat Robinson ook voor ongodsdienstige mensen het een en ander heeft te zeggen en wij willen daarom aan zijn boekje ook in EGO aandacht besteden. Wij doen dit door een artikel over te nemen van Robinson uit een tweede boekje 'Niet radicaal genoeg' waarin hij nog eens tracht duidelijk te maken waarom hij 'Eerlijk voor God' heeft geschreven en daarnaast een artikel te plaatsen 'Robinson, christen of atheïst?' waarin een kritische beschouwing aan het boek van Robinson wordt gewijd.

Het gaat dr. Robinson in zijn boekje om het levende geloof van de mens in de tweede helft van de twintigste eeuw. Aan dat geloof staan bij de moderne mens de oude Godsvoorstellingen, Godsbeelden en mythen vaak in de weg. Die oude Godsbeelden, die hun tijd en functie hebben gehad, moeten verdwijnen. God is niet een God van 'daarboven,' de 'oude man met de baard,' maar de God 'in de diepte', de 'grond van alle bestaan.' Die grond van het bestaan is de Liefde. Deze Liefde, die God is, heeft Jezus Christus de mensen geopenbaard. Hij is 'het venster op het werk en de liefde van God.' Hij is ook de enige weg tot de God die Liefde is. De mens kan God vinden in het beleven van de liefde in de omgang met zijn medemens. In die liefde vindt hij de grond van zijn bestaan, God. Wat Robinson wil is een 'wereldse heiligheid.'

Dit alles heeft zijn consequenties voor de eredienst, die weer in een levende en zinvolle betrekking moet worden ge-

Samenvatting

bracht met het dagelijks leven; voor het gebed, dat niet een zich-onttrekken-aan-de-wereld moet zijn, maar dat zijn diepste zin krijgt in het solidair handelen en leven met de naaste; en voor de zedeles, omdat de Liefde de enige wet is en norm.

Dr. Robinson beroept zich in zijn boekje vooral op Tillich (de theoloog van God als de 'diepste grond van het bestaan'), Bonhoeffer (verkondiger van het 'religieuze' geloof) en Bultman (de theoloog van de 'ontmythologisering' van het evangelie).

Natuurlijk is een dergelijke korte samenvatting onvoldoende. Wie Robinson wil begrijpen, zal zelf zijn werken moeten lezen. Wij bevelen dat gaarne aan en geven daarom hierbij titels en uitgever:

J.A.T. Robinson: Eerlijk voor God. Uitg. W. ten Have N.V. Amsterdam.

J.A.T. Robinson e.a.: Niet radicaal genoeg? Uitg. W. ten Have NV., Amsterdam.

Voor Engels lezenden:

J.A.T. Robinson: Honest to God. Uitg. SCM Press Ltd, London.

John A.T. Robinson and David L. Edwards: The Honest to God Debate, Uitg. SCM Press Ltd., London.

Waarom ik het geschreven heb

Enkele jaren geleden stelde mr. Gaitskell voor het vermaarde punt 4 (over nationalisatie) van het programma van de Labour Party te herzien.

Zij die tegen deze revisie waren, noemden dit allemaal 'theologie,' d.w.z. theoretisch gepraat over dingen die in de praktijk toch niet anders zouden worden.

Deze faam heeft de 'theologie' zich verworven. Maar nu plotseling schijnt dat beeld te zijn veranderd.

Tot nu toe nam de pers alleen notitie van de geestelijkheid wanneer ze over de moraal of politiek sprak. Wat zij over God en het evangelie zei, werd genegeerd. Aartsbisschop William Temple heeft zich hier voortdurend over beklaagd. Maar nu is 'God' nieuws!

Mijn boek schijnt mensen te hebben geraakt op een plek waar waarheid werkelijk iets voor hen betekent. En daar ben ik blij om — ook al heeft het wat pijn gedaan. Want God kunnen we daar vinden waar de dingen werkelijk iets voor ons betekenen.

Wat me mijn boek deed schrijven, was juist dat dit eenvoudig niet waar is voor de meeste mensen. Wat voor hen in het leven het meest betekent, schijnt niets met 'God' te maken te hebben; en God heeft niets te maken met dat wat hen van dag tot dag bezighoudt.

Op zijn hoogst verschijnt Hij alleen maar aan de zoom van het leven. Daar is Hij dan ergens als een laatste redmiddel bij de dood, of tot Wie men zich in droevige omstandigheden kan wenden (of om tot Hem te bidden of om Hem de schuld te geven).

De beelden waarin we God gewoonlijk voorstellen, hebben, geloof ik, tot gevolg dat Hij tegenwoordig voor miljoenen mensen veraf komt te staan.

Het is bepaald niet mijn bedoeling om God op enigerlei wijze te ontkennen, maar om Hem midden in ons leven terug te brengen — waar Hij, zoals Jezus ons heeft getoond, thuishoort.

Want de God van de christenen is niet verweg. Hij is bij de dingen betrokken; Hij is daarbinnenin werkzaam. Wanneer Jezus Christus iets te betekenen heeft, dan betekent Hij dat God bij deze wereld hoort.

Laten we dus niet uitgaan van een hemels Wezen, wiens bestaan velen juist betwijfelen. Laten we uitgaan van wat werkelijk het meest reëel is voor de mens in het leven van elke dag — en God daar vinden.

Wat is voor u het meest reëel? Wat betekent het meest voor u? Geld, en wat je er voor kunt kopen? Dat betwijfel ik in het diepst van mijn hart. Want u weet dat u dat niet 'kunt meenemen.' En het brengt zelden echt geluk.

Is het liefde? Daarmee zijn we al een heel stuk dichterbij huis, omdat het

daarbij om mensen en niet om dingen gaat.

Maar wat is liefde? Sex? Sex is er een fijne kant van. Maar sex alleen kan mensen diep onbevredigd laten. Herinnert u zich Marilyn Monroe nog?

Meer dan iets anders hebben we er behoefte aan om liefde te geven en te ontvangen. Dat vertellen de psychologen ons. Maar daarmee bedoelen ze dat we er behoefte aan hebben om als mensen *geaccepteerd* te worden, als totale mensen, ter wille van ons zelf.

En dit dóét ware liefde ook. Zij accepteert mensen, zonder voorbehoud, eenvoudig om wat ze zijn. Ze geeft hun waarde. Zij 'maakt hun leven.'

Dát is nu net wat we Jezus zien doen in de evangeliën, de levens van de mens maken en opnieuw maken, door er betekenis aan terug te geven.

In Hem zien we de liefde aan het werk, op een manier die de wereld nooit eerder en nooit later te zien heeft gekregen.

Daarom ziet het Nieuwe Testament God in Hem aan het werk — want God is liefde. Aan het kruis blijkt die liefde tot het uiterste. 'Daar is liefde voor U!' zegt Golgotha.

In de opstanding zien we dat zelfs de dood niet in staat was om de macht der liefde om verandering en genezing teweeg te brengen, te vernietigen.

Weer overwon de liefde. Een christen is dié mens die gelooft in *die* liefde als het beslissende woord voor zijn leven.

Zij is heel eenvoudig voor hem de laatste werkelijkheid: God.

Evenmin als de mens is het heelal louter gebouwd volgens een wiskundige formule. Alleen de liefde maakt het mogelijk, dat we dit alles tot op de bodem verstaan.

'Liefde houdt de wereld draaiende.' Dat hebben alle christenen altijd gezegd. Maar heel vaak hebben ze het zo geformuleerd, dat het de moderne mens moeilijk werd gemaakt dit te vatten.

Ze hebben er zo over gepraat alsof de wereld draaiende werd gehouden door een oude man in de wolken, een bovennatuurlijk Wezen.

Natuurlijk vatten zij dit niet letterlijk op. Het is alleen maar een hulpmiddel om je God gemakkelijker *voor te stellen*. Maar dat hulpmiddel kan ook een hinderpaal zijn.

Misschien maakt een vergelijking duidelijk wat ik bedoel.

De oude Grieken dachten dat de aarde werd gedragen op de schouders van een superman, Atlas geheten. Dat was hun manier om te zeggen dat de aarde niet door zich zelf in de ruimte op haar plaats bleef.

Wij weten ook dat ze dat niet doet. Wij weten dat zij in haar baan wordt gehouden door de aantrekkingskracht van de zon.

De oude mythe bracht inderdaad iets

JOHN A. T. ROBINSON

tot uitdrukking dat waar is. Maar die waarheid kan vandaag niet meer door een dergelijke manier van uitdrukken aan de moderne mens worden gebracht. Eerder verbergt zulke mythologische taal de waarheid.

Net zo is het met de christelijke waarheid: in Jezus zien we waarachtig de sleutel tot het gehele leven. We kunnen dat misschien begrijpen wanneer we zeggen dat Hij de Zoon was van een bovennatuurlijk Wezen, die vanuit de hemel op aarde gezonden werd.

Aan anderen heeft daarentegen deze manier van uitdrukken niets te zeggen — zodat de gebeurtenissen van Kerstmis en de Stille Week voor hen een godsdienstig sprookje lijken.

Als de traditionele manier van uitdrukken Christus voor u werkelijk maakt — het allerwerkelijkste in de wereld — prachtig! Ik wil niemand de manier waarop hij zich God voorstelt, afnemen.

Ik schreef mijn boek voor al diegenen die steeds meer gaan beseffen dat deze voorstelling God onwerkelijk maakt en Hem veraf doet staan.

Ik probeerde eenvoudig om eerlijk te zijn over wat God voor mij betekent — in de 2de helft van de 20ste eeuw.

De honderden brieven die ik ontvingen heb, vooral van jongeren, zowel binnen als buiten de kerk, hebben mij ervan overtuigd dat ik misschien ook voor anderen heb gesproken die met dezelfde dingen zitten. Daarvoor kan ik alleen maar heel erg dankbaar zijn.

Want ik zou graag willen dat God even werkelijk wordt voor onze moderne gesecculariseerde wetenschappelijk-denkende wereld, als Hij altijd was voor de 'eeuwen van geloof.'

(Overgenomen uit 'Niet radicaal genoeg?' met welwillende toestemming van de uitgever W. ten Have N.V., Amsterdam.)

Robinson: christen of atheïst?

'Het geloof van de Engelsen is, dat er geen God bestaat, maar dat het verstandig is van tijd tot tijd tot Hem te bidden.'

In de discussie die in Engeland is ontstaan na het verschijnen van 'Eerlijk voor God' heeft de atheïstische filosoof Alasdair MacIntyre, Robinson verweten dat hij een atheïstische gedachteninhoud heeft verpakt in een religieuze terminologie.

Het merkwaardige is nu juist dat Robinson zich van een bepaalde, religieuze, terminologie heeft willen ontdoen. Dat kan uiteraard niet zonder zich ook te ontdoen van de gedachten en beelden waarop deze terminologie betrekking had en de vraag lijkt gerechtvaardigd of wat daarna aan gedachten en woorden overblijft nog religieus genoemd mag worden.

Het is duidelijk dat Robinson het beeld van een God 'daarboven' of 'daarbuiten' overboord wil zetten. Hij wil dat, omdat deze beelden de moderne mens verhinderen om te komen tot de werkelijkheid van God zoals Robinson die meent te mogen stellen. Het kan haast niet anders of ook voor Robinson zelf moeten deze oude beelden hinderlijk zijn. Hij zou niet zijn gaan schrijven als hij niet zelf meende dat deze beelden de werkelijkheid niet langer dekken of liever die werkelijkheid nooit hebben gedekt.

Nu is de vraag of Robinson daarmee op weg naar het atheïsme is. Als dat waar zou zijn, dan kunnen we verder rustig aannemen (MacIntyre doet dat ook) dat een flink deel van het moderne christendom verhuuld atheïsme is.

Martin Heidegger heeft, de bekende uitspraak van Friedrich Nietzsche interpreterend dat 'de mens God heeft gedood,' gesteld dat: 'het doden betekent het ter zijde stellen van een in zich zelf bestaande bovenzinnelijke wereld door de mens.'

Het lijkt me dat het moderne christendom bezig is af te rekenen met deze 'in zich zelf bestaande bovenzinnelijke wereld.' Het boekje van Robinson is daarvan een voorbeeld terwijl het artikel van pater P. Wiemers S.J. in het meinumner van Ego een ander voorbeeld is.

Ik mag de vraag stellen: Maar wat blijft er dan nog van God over? Is God dan nog slechts menselijk gevoel, menselijke subjectiviteit, zonder objectiviteit, zonder 'Gegenüber' (het laatste woord is ontleend aan de terminologie van Martin Buber)?

Ik wil graag Robinson zelf in zijn verweer tegen MacIntyre aan het woord laten:

'De vraag naar God is de vraag of, bij

voorbeeld, Jezus' verhouding tot de werkelijkheid, die Hij alleen kon aanspreken als "Abba! Vader!" waarachtig is of niet. Is de structuur van het universum zodanig dat zij het vertrouwen, "Vader, in Uw handen beveel ik mijn geest" rechtvaardigt? Is de werkelijkheid uiteindelijk genadig, of blijkt zij bij laatste analyse onpersoonlijk of neutraal te zijn?

Kan liefde, de "agape" van het kruis, het laatste woord er over zijn? De mens die gelooft in God zoals hij gestalte heeft gekregen in Christus, gelooft dat hij in de onvoorwaardelijke overmacht van de liefde iets ontmoet dat hem niet alleen van zijn diepste innerlijk spreekt, evenmin van wat hij graag waar zou willen maken, maar van wat ten diepste waar is van het Zijn zelf. De realiteit is van nature zo: men kan haar vertrouwen op dit niveau van persoonlijke toewijding en niet slechts op het niveau van haar mathematische zekerheden.

Dit antwoord te geven, deze daad van vertrouwen is de betekenis van het geloof. Wat de gelovige van de atheïst onderscheidt is deze uiterst persoonlijke, genadige en onvoorwaardelijke verhouding waarin hij zich geborgen weet. Dit is de vitale betekenis van de realiteit die we "God" noemen en het gaat in mijn boek om het herstel van die realiteit en niet om de afschaffing ervan.'

Het verschil tussen christen en atheïst definieert Robinson ten slotte als een verschil in vertrouwen. Het gaat om het vertrouwen dat de werkelijkheid uiteindelijk genadig en niet onpersoonlijk of neutraal blijkt te zijn.

Omdat deze zin zo belangrijk is voor Robinsons gedachtegang, geef ik hem ook nog een keer weer zoals hij het zelf, in het Engels, heeft geschreven: 'Is reality ultimately gracious, or is it in the last analysis impersonal or neutral?'

De vertaler heeft zich dus vergist, Robinson spreekt niet over een werkelijkheid die *blijkt* te zijn maar die *is*. Gezegd moet worden dat Robinson het woord 'analyse' bepaald ongelukkig heeft gebruikt, dat moet de vertaler op een dwaalspoor hebben gebracht.

De werkelijkheid is God. God is Liefde. Daarop vertrouwt Robinson.

De werkelijkheid is, als werkelijkheid, de grond van ons bestaan en daar, in de diepte (hetgeen even symbolisch is als: daarboven of daarbuiten) ontmoeten we dus de Liefde. Hoe geraken we tot deze diepte? Door menselijk liefde! In de liefde opent zich het venster op de Liefde, op God.

Hoe weten we dit alles? Door de openbaring ervan in Jezus Christus. Hij is de Liefde.

'Wie Mij heeft gezien heeft de Vader gezien.' In Jezus Christus is de weg geopend naar de grond van het bestaan, naar de Liefde, naar God.

Ik meen in het bovenstaande voldoende recht te hebben gedaan aan de meningen van Robinson. Nu blijft de vraag: Is zijn vertrouwen gerechtvaardigd? Is inderdaad het zijn uiteindelijk van een persoonlijk, genade schenkend karakter?

Natuurlijk kan op deze vraag niet met zekerheid worden geantwoord, maar voor mij is het wel zeker dat hier de grens ligt tussen godsdienstigheid en ongodsdiensdigheid. Wie 'ja' zegt op de gestelde vraag is godsdienstig, wie 'neen' zegt is dat niet.

Daarom heeft MacIntyre m.i. Robinson verkeerd beoordeeld, Robinson is ongetwijfeld godsdienstig en christelijk, al zullen velen van zijn geloofsgenoten misschien menen dat hij op een lichtzinnige manier met theologische gedachten en beelden omspringt.

Robinson is zelfs heel duidelijk een missionaris. Hij is zozeer gegrepen door de behoefte zijn ongelovige medemensen te bekeren (al beweert hij zelf dat dit niet de bedoeling van zijn boekje is), dat hij als het ware in hun huid kruipt en dan vanuit dat gezichtspunt de geloofswaarheden kritiseert, in de hoop ze zo voor die ongelovigen verstaanbaar te maken.

Dat is m.i. wat Robinson, en voor zover mijn ervaring strekt geldt dat ook voor vele andere christenen, onder 'gesprek' verstaat. MacIntyre is daar zozeer ingevlogen dat hij Robinson voor een atheïst houdt die nog slechts van zijn religieuze terminologie genezen behoeft te worden.

Overigens is Robinsons boekje volkomen eerlijk. Wie kritisch leest, hoeft echt niet te twijfelen aan welke kant Robinson staat.

Wat heeft, ten slotte, de atheïst te stellen tegenover dit vertrouwen van Robinson?

Het gaat m.i. om onze zijns-ervaring. De mens, als zijnde, maakt deel uit van het zijn en heeft, als zodanig, zijns-ervaring. Onze zijns-ervaring is echter nie alleen onvolledig, ze is ook onvolmaakt, d.w.z. we moeten er niet alleen rekening mee houden dat we met onze ervaring slechts voor een klein deel in het zijn binnendringen, we moeten ook steeds bedenken dat deze ervaring vol verwarring, onbegrip en misverstand is. Eén van de verwarring gevende elementen is steeds weer dat de mens blijkbaar niet in staat is, hoewel als zijnde deel van het zijn, zich het zijn anders dan als buiten zich zelf staand, d.w.z. als object, als 'gegenüber' te ervaren.

De vraag is of wij het zijn slechts zo ervaren, als een gegenüber, of dat het zijn werkelijk zo is.

Als atheïstisch agnosticus ben ik ervan overtuigd dat over deze vraag omtrent het karakter van het zijn door

(vervolg op pagina 9)

Een bos van dood hout

Ik was er nog maar een paar dagen en wist nog niet dat ik mijn tentje had opgeslagen bij een stervende: het bos. Het was in Ierland aan de rand van een van de mooiste meren die de wereld kent. Er was zoveel te zien dat de eerste dagen nauwelijks aandachtschonk aan het bos. Aan de hemel schoven wolkenstoeten voorbij en men zag hun nog wonderlijker spiegelbeeld in het gladde water.

Soms sloeg het weer plotseling om en had ik de grootste moeite om terug te roeien van de kapmeeuwenkolonie naar mijn tentje. Het water was dan inktzwart, golven sloegen in de boot en ik huiverde in mijn oliejas. Na een uur scheen de zon weer.

Futen en kuifeenden dobberden voor mijn tentje. 's Morgens werd ik gewekt door de verre roep van vluchten wilde ganzen die bij de eerste zonnestralen hun nachtvreter verlieten om te gaan grazen op eenzame weiden.

De kapmeeuwenkolonie gaf me handenvol werk. Er broedden ongeveer zeshonderd paartjes. De eerste dag dat ik was, vond ik nog maar één nest met een ei, maar de volgende dag waren er al meer nesten met eieren. De meeuwen flirtten dat het een lieve lust was, de mannetjes braakten voor hun wijfjes als inleiding tot het liefdesspel voedsel. Er werden slordig en haastig nesten gebouwd, er werd gevochten om een centimeter tje privé-grond en ik zat in mijn roeibootje met een zeiltje over mijn hoofd getrokken en zag het allemaal aan.

Het bos ontdekte ik pas na een week. Met een niet aangekondigd zuchtje doemde de vlam van mijn kooktoestel. De denkbeeldige padvindsstrop aangelegd, trokken en op zoek naar hout. Die eerste dag ontdekte ik alleen de sleutelbloemen en de klaverzuring. Mijn votten zakte in een tapijt van droge humus.

Aanwezig zijn in een kerk dwingt je tot fluisteren. Dat deed dit bos ook. In sleutelbloemen bloeiden onbewogen geel en de klaverzuringen stonden er fragiel en teer te zijn met porseleinen bloemen.

Eerst sprokkelde ik berketwijgjes voor het hart van mijn kampvuurtje, vandaar berketwijgjes maken één lucifer denderen. Daaroverheen dikkere takken, steeds dikker tot polsdikke stronken. Vijf stronken leveren energie voor het koken van acht aardappelen.

Al het hout was dood. Er was geen levende tak te breken in het bos. In weilanden waren groen, dotters bloeden in de sloten, het water kabbelde aan mijn roeiboot, futen bouwden nu

n in het riet, rietzangers zonden hun
dies in de hemel en de kapmeeuwen
ijden, maar het bos was dood. Het
hilferde en brak onder mijn vingers.

*De tweede dag ontdekte ik de vlier.
itte, schorsloze takken die recht uit
grond schenen te komen. Ik bukte
e om takken te breken, maar raakte
rward in hun vleesloze vingers. Vlier-
ut is niet geschikt voor kampvuur-
s. Het merg is volgezogen met wa-
r. De takken koken uit in het vuur en
n zijn ze plotseling de prima-donna's
n het kampvuur. De dansende vlam-
en verteren ze snel en dan is alles
g. Te weinig hitte om zelfs een ei te
kken.*

derde dag vond ik deurslakjes in
schors van een hazelaar. Het was
n belangrijke ontdekking, want de ha-
elaar stond in bloei, leefde, en deur-
kjes moet je gezien hebben om te we-
i hoe mooi ze zijn. Tere ribbels in spi-
den. Ik stopte er drie in een doosje en
f ze later aan een meisje op de aang-
steiger bij Coosan Point. Ze nam ze
n met delicate vingers, bekeek ze en
de weg.

*Ik ging terug naar mijn bos en ver-
melde korstmossen. Grillige vormen
onwerkelijke kleuren. Ze lijken dood,
ar je ziet alleen de buitenkant, een
am. Binnenin leven groene wiercel-
i. Ook waren er judasoren, slijmeri-
zwammen tegen dood hout.*

De vijfde dag bracht een verrassing:
n dassenburcht met vele in- en uit-
ngen. Ik zette stokjes in alle hollen die
vond en installeerde me zelf de vol-
nde avond op een rotsblok bij het hol
ar de stokjes waren omgeduwd. Tus-
schemer en duister kwamen ze te
hijn en ze waren veel kleiner en
eindiger dan ik me had gedacht. Ze
steedden ruim een kwartier aan het
moonmaken van hun hol en een van
drie hoorde ik duidelijk geeuwen. La-
taierig en drollerig als jonge honden
rkten ze stapels mos en takken uit
n hol. Toen gingen ze op rooftocht en
t was weer stil in het bos.

*De zevende en laatste dag leverde het
s een aangebroken fles whiskey op
die nacht balanceerde ik over alle
gewaaiden bomen en zong 'Bergen op
om, houdt u vroom.'*

De wortels van een omgewaaid boom
n het moeilijkst te beklimmen. Ze vor-
n een steile wand van aarde. De
t is kinderspel. Je loopt over de
m die steeds dunner wordt. Dan val
in de takken, die knappend onder je
ken en je valt in bed. Je omarmt
t bos in een bed van dood hout.

ERIK OSTIA

mensen niet te beslissen valt. Mijn
grondervaring van het zijn, en ik
dacht dat die algemeen-menselijk was,
gaat niet verder dan een 'bij-de-ander-
en-het-andere-behoren.' Of dit bij voor-
beeld op een werkelijke eenheid van
het zijn berust, weet ik niet. Maar emo-
tioneel en verstandelijk ervaar ik mijn
deel-zijn als een 'behoren-bij.' Maar is
dit dan niet de liefde over welke Robin-
son spreekt? M.i. niet!

Dit 'behoren-bij' is menselijk ervaring
van en in een zijns-situatie die we niet
kennen. De liefde is persoonlijk, d.w.z.
menselijk, ze is het menselijk antwoord
op de uitdaging van de zijns-situatie zoals
die ons in onze grondervaring is duidelijk
geworden als een 'behoren-bij.'

Het zijn is voor de mens slechts si-
tuatie, nimmer persoonlijkheid. Persoon-
lijkheid treedt op waar de mens ant-
woordt op de zijns-situatie.

Daarom stelt de atheïst (en met hem

de humanist) tegenover het vertrouwen
van Robinson in het genadekarakter van
het Zijn, het vertrouwen in de mens,
die hij, ondanks alles, in staat acht het
antwoord van de liefde te geven op de
zijns-situatie die als een 'behoren-bij' er-
varen wordt.

In Jezus van Nazareth vinden we m.i.
dit menselijke liefdeantwoord op een
unieke wijze belichaamd. Het zij toege-
geven dat Jezus zelf daarbij ongetwij-
Aan dat geloof staan bij de moderne
feld geloofde in het genadekarakter van
het zijn. Maar Jezus van Nazareth was
ook een kind van zijn tijd. Als we de
moed hebben Jezus te zien als mens,
dan treedt zijn werkelijke grootte naar
voren, zien we hem als 'meer-dan-
mens,' dan wordt hij, althans in mijn
humanistische ogen, alleen maar een
'vreemde' figuur waar ik geen raad
mee weet.

H. LIPS

HUMANISTISCH VORMINGSCENTRUM 'HET COORNHERTHUIS'

Hoofdstraat 84 - Driebergen

In het Coornherthuis worden regelmatig bezinningsbijeenkomsten gehouden
voor militairen.

Er wordt daarbij gesproken over allerlei levensvragen. Daarnaast zijn er
boeiende programma's over hedendaagse kunst.

Iedere militair kan hiervoor uitzonderingsverlof krijgen.

Wie iets gevoelt voor deelname aan zo'n bijeenkomst vullt het onderstaande
formulier in en sture het op naar het Coornherthuis.

Ondergetekende (naam, voorletters, rang)

..... (landmacht/luchtmacht)

Registratienummer

Onderdeel

Gelegerd te

..... (volledig militair adres)

wenst deel te nemen aan een Vormings- en Bezinningsbijeenkomst van het
Humanistisch Thuisfront in het Coornherthuis te Driebergen in de maand

..... (maand van deelname).

Handtekening:

Henk Nijdam, herboren in de Tour

Bordeaux, juli

We hebben het voorrecht gehad in de Tour de France de wedergeboorte van een kampioen te mogen beleven. Die herboren kampioen is onze 28-jarige wielercrack Henk Nijdam die, hoewel hij tegenwoordig in het Brabantse Zundert woont, een geboren en getogen Drent is.

Wie was Henk Nijdam een jaar geleden? Een man met twee wereldtitels op zijn naam, maar die na in Italië door een auto tegen het wegdek te zijn gereden door iedereen als coureur was afgeschreven. En wie is diezelfde Henk Nijdam nu? Een wielrenner die door zijn verrichtingen in de laatste Tour de France plotseling weer in het middelpunt van de belangstelling is komen te staan en die hard op weg lijkt te zijn om straks bij de wereldkampioenschappen in Parijs de regenboogtrui te heroveren.

Men moet zich in de lage plaats van de blonde Drent met de helderblauwe ogen in het algemeen klassement van de Tour de France namelijk niet vergissen. Die is alleen maar te wijten aan het feit, dat Henk Nijdam, die voor het eerst van zijn leven de grote Tour reed, zich in de Alpen en de Pyreneeën niet heeft willen 'kapot'-rijden.

Nijdam is qua structuur en aanleg namelijk geen klimespecialist als een Bahamontes of een Jimenez. Hij is zelfs geen klimmer van het formaat van onze Jan Janssen of Kees Haast. Daarom stond het bij voorbaat vast, dat hij in de bergen veel tijd zou verliezen. Zou hij nu hebben getracht dat tijdverlies te beperken door het verbruik van een surplus aan kracht en energie in de bergritten, dan zou hij zich zelf in deze Tour de France hebben 'vermoord' en zeker niet de successen hebben kunnen behalen die er nu door hem geboekt zijn.

Henk Nijdam is op zijn eigen manier, in zijn eigen tempo over de grote cols gegaan. Dat was verstandig. Hij maalde niet om de achterstand die hij hier op liep, zolang hij er maar voor zorgde op tijd binnen te zijn en niet wegens overschrijding van de tijdlimiet uit de strijd te worden genomen.

Daarin is hij volkomen geslaagd. Nijdam heeft laten zien, dat hij zonder enig bezwaar over de hoogste toppen kan komen, mits hij zich maar niet forceert in een poging om de echte specialisten bij te houden. Bij de beklimming van die verschrikkelijke Restefond — of was het de Galibier? — in de Alpen ging hij door een kort daarvoor opgelopen lekke band als laatste man van het hele rennersveld de berg op. Het belette hem niet om de finish in de middenmoot te halen en dan nog zonder zich te hebben leeggereden als zovele anderen. Het was opvallend hoe fris en onaangestast Henk Nijdam na de bergritten, zelfs de allerswaarste, aan de finish arriveerde.

Met die gespaarde reserves heeft hij

in de vlakke ritten van de Tour zijn voordeel gedaan. De verrichtingen die Henk Nijdam daarin leverde, waren van zo grote kwaliteit, dat hij in deze Tour, ondanks zijn in de bergen opgelopen achterstand, toch een figuur van betekenis was.

Kees Pellenaars, zijn ploegleider, verklaarde dat Nijdam zodra er geen Alpen of Pyreneeën in het spel waren, een van de allergrootste renners in deze Tour was. En in l'Equipe, het Franse sportblad dat de Tour organiseert, schreef de vroegere Tourrenner Jean Bobet — de broer van de drievoudige Tourwinnaar Louison Bobet — dat iede-

maanden terug over hem ontfermde en Nijdam als eerste man aanzocht voor zijn te formeren ploeg voor de Tour de France.

Pellenaars heeft daarvan geen spijt gehad. Henk Nijdam heeft door zijn resultaten in de Tour veel geld voor zijn ploeg verdiend. En daarom is het in de beroepswielrennerij uiteindelijk voor een groot deel begonnen.

Henk Nijdam zelf is ook tevreden. Er is veel veranderd in zijn leven. Een jaar geleden zat hij in zorgen. Hij was getrouwd, had in Zundert een huisje gekocht en stond op het punt om vader te worden. Het potje dat hij had kunnen

HENK NIJDAM ...weer bij de groten...

re ploegleider in de Tour gaarne Nijdam in zijn ploeg zou willen hebben.

En dat wordt dan gezegd van een coureur die na het herstel van de zware beenblessure waarmee hij een jaar geleden uit Italië terugkwam, moest bedelen en smeken om een contract en overal de deur gesloten vond. Omdat men van mening was, dat Henk Nijdam als coureur kon worden afgeschreven. Totdat Kees Pellenaars zich enkele

fokken na het behalen van zijn laatste wereldtitel in de achtervolging teerde snel in en nieuwe inkomsten waren er zo goed als niet.

Maar nu lacht het leven de sympathieke Drentse wielrenner weer toe. Hij staat weer in het volle licht der belangstelling en aan contracten zal het hem in de naaste toekomst niet ontbreken. Een groot kampioen is herboren!

GER SCHUURMAN

Verklaring voor meerderjarigen

Naam en voorletters: _____

Registratie-nummer: _____

Onderdeel: _____

Plaats: _____

Ondergetekende verklaart, dat hij wenst deel te nemen aan de geestelijke verzorging vanwege het genootschap het Humanistisch Verbond

Datum: _____

Handtekening: _____

► Na invulling en ondertekening inleveren bij administratie-onderdeel

Verklaring voor minderjarigen

Naam en voorletters: _____
(van de militair)

Naam en voorletters: _____
(ouders of voogd)

Registratie-nummer: _____

Adres: _____

Onderdeel: _____

Plaats: _____

Plaats: _____

Ondergetekende verklaart, dat hij/zij wenst dat zijn/haar zoon/pupil deelneemt aan de geestelijke verzorging vanwege het genootschap het Humanistisch Verbond

Datum: _____

Handtekening: _____

► Na invulling en ondertekening inleveren bij administratie-onderdeel

Aan de Commandant van

(onderdeel)

Aan de Commandant van

(onderdeel)